

MAGYAR KÖNYV- SZEMLE

KÖNYV-
ÉS SAJTÓTÖRTÉNETI
FOLYÓIRAT

REVUE
POUR L'HISTOIRE DU LIVRE
ET DE LA PRESSE

125. ÉVFOLYAM

2009

1

ARGUMENTUM KIADÓ

5. Következtetések

Kertész 2005. évi dolgozatában előbb még óvatosan prezentálja Anonymus használatára vonatkozó elgondolását: „Amennyiben feltételezzük, hogy a ferences barát ismerte Anonymus gesztáját, érdemes megemlíteni, hogy ...”,³³ „Ha a ferences író a gesztából merítette is a Titel nevet, tévedett, amikor ...”,³⁴ Később már határozottabb megállapítást tesz: „A leírtak alapján úgy gondolom, hogy a barát olvasta P. mester gesztáját.” S a publikáció címének második mondata egészen határozott megállapítást sejtet: „Anonymus gesztájának utóéletéhez.”³⁵ A 2006. évi dolgozat, hivatkozva a korábbira, a bizonyosság látszatát keltve fogalmaz ekképpen: „... a legendarészletek által keretbe foglalt szöveg pedig Anonymus gesztája ... ismeretéről tanúskodik.”³⁶ Majd később: „Elképzelhető, hogy a ferences író a magyaroknak az Ung folyónál történt táborozására utaló mellékmondatot Anonymus gesztája alapján fogalmazta meg. A feltevés megerősíti azt a korábban megfogalmazott álláspontot, amely szerint a barát olvasta P. mester művét.”³⁷ – és ehelyütt természetesen korábbi dolgozatára hivatkozik. Íme tehát a mechanizmus, amely nem megalapozott elgondolásokat bizonyítottan tetsző állításokká tud változtatni.

A címben feltett kérdésre a válasz véleményem szerint határozott NEM.³⁸

HOLLER LÁSZLÓ

Kiegészítés a Marsili-hagyaték magyar vonatkozásaihoz. Közismert tény, hogy Buda felszabadításakor Luigi Ferdinando Marsili gyűjtő szenvedélyének hódolva végigjárta a füstölgő romokat és a budai török könyvtárak, illetve a palotában talált bibliotéka maradványaiból szép számmal magához vett, illetve segédkezett a könyvek összeírásában, és Bécsbe szállíttatásában. Feltehetően Bécsben további köteteket is kiemelt saját gyűjteménye számára. Egész könyvtárát azután 1711-ben felajánlotta Bologna új, általa alapított Tudományos Intézete (Istituto delle Scienze) számára. A Budán, a palotában talált könyvekről készült katalógusnak négy másolata, és kettő közel kortárs, továbbá kettő kései kiadása ismert. Ezenkívül Marsili könyveiről számos kisebb jegyzék töredék, vásárlási feljegyzés maradt fenn, illetve kézíratos és nyomtatott katalógusa készült. Ettől függetlenül a mai napig sem mondhatjuk, hogy a Marsili-hagyatékot feldolgozottnak tekinthetjük. Még magyar vonatkozásban sem.¹ Mostani közleményünkben a hungarica-kutatás újabb eredményeiről adunk számot, illetve a jövőbeli feladatokat fogalmazzuk meg.

³³ KERTÉSZ: *i. h.* 2005. (1. jegyzet) 378.

³⁴ KERTÉSZ: *i. h.* 2005. (1. jegyzet) 378.

³⁵ KERTÉSZ: *i. h.* 2005. (1. jegyzet) 373.

³⁶ KERTÉSZ: *i. h.* 2006. (1. jegyzet) 464.

³⁷ KERTÉSZ: *i. h.* 2006. (4. jegyzet) 468.

³⁸ Szerkesztői jegyzet: *A Magyar Könyvszemle* az Anonymus ismertsége vitát lezártnak tekinti, és a továbbiakban nem ad helyet a nem kifejezetten könyvtörténeti jellegű közleményeknek.

¹ A hagyaték magyar kutatástörténetét NAGY Levente foglalta össze: *Magyar kutatógenerációk és a Marsili-hagyaték.* In: *Humanizmus, religio, identitástudat. Tanulmányok a kora újkori Magyarország művelődéstörténetéről.* Szerk.: BITSKEY István, FAZAKAS Gergely Tamás. Debrecen, 2007. 252–273.

Szilády Áron 1898-ban hosszabb időt töltött Bolognában, ahol többek közt az Egyetemi Könyvtár Marsili-gyűjteményében is dolgozott.² Rögtön szeretném aláhúzni, hogy sem Szilády, sem a később itt kutató Veress Endre³ nem támaszkodhattak Ludovico Frati alapvető munkáira. Sem a latin kódexek katalógusára,⁴ sem a Marsili-hagyaték máig legteljesebb jegyzékére,⁵ hiszen ezek később jelentek meg. Láthatóan a 18. század elején megjelent, nyomtatott adományozási jegyzékeket,⁶ a keleti kéziratok katalógusát (Talman,⁷ Assemani,⁸ Rosen⁹) használták, és Veress Endre, úgy tűnik, csaknem valamennyi kéziratot kézbe is vette. Veress ezenkívül ismerte a legfontosabb szakirodalmi tételeket is, Alfredo Reumont,¹⁰ Ercole Ricotti¹¹ tanulmányait (amelyek használták a Marsili-

² SZILÁDY Áron: *Jelentés bolognai útjáról.* = A Magyar Tudományos Akadémia Értesítője (2.) 1898. 128–142.

³ VERESS Endre: *A bolognai Marsigli-íratok magyar vonatkozásai.* = MKsz 1906. 100–130, 211–231.; Klny.: Bp. 1906. (a továbbiakban ennek oldalszámaira hivatkozok)

⁴ FRATI, Ludovico: *Indice dei codici Latini conservati nella R. Biblioteca Universitaria di Bologna.* Firenze, 1909. B. Seeber. /Estratto degli Studi italiani di Filologia classica, vol. XVI–XVII/

⁵ FRATI, Ludovico: *Catalogo dei manoscritti di Luigi Ferdinando Marsili conservati nella Biblioteca di Bologna.* Firenze, 1928. Olschki.

⁶ *Instrumentum donationis Illustrissimi Domini Comitis Aloysii Ferdinandi di Marsilii favore Illustrissimi et Excelsi Senatus et civitatis Bononiae in gratiam novae in eadem Scientiarum Institutionis.* Nyomtatvány, sine dato, sine loco, sine typographo, in 4 maiore. (de minden bizonnyal Bologna, 1711 – mert az alábbi, második adományozási irat előszava így kezdődik: „Conservando sempre mai dopo la stipulata solenne Donazione nell’Anno 1712 li 11 Gennaio ...”) – *Strumento di una seconda donazione fatta dall’Ill. ed Eccell. Sig. Generale Conte Luigi Ferdinando Marsili all’Illustriss. ed Eccelso Senato di Bologna a favore, e comodo dell’Istituto delle Scienze in essa città ereto.* Bologna, 1727. Constantino Pisarri, in 4 maiore. (Biblioteca Universitaria di Bologna Fondo Marsili – továbbiakban; BUB FM Vol. 146, 146a)

⁷ *Elenchus librorum orientalium manuscriptorum videlicet Graecorum, Arabicorum, Persicorum, Turcicorum, et deinde Hebraicorum, ac antiquorum Latinorum, tum manuscriptorum, tum impressorum a Domino Comite Aloysio Ferdinando Marsigli ... partim in ultimo bello Turcico, et partim in itinere Constantinopolim suspecto collectorum, coemptorumque,* opera Michaelis TALMAN. Vienna Austriae, 1702. Susanna Christina, Matthaei Cosmerovii vidua, in fol. (BUB MS 593 Y 3)

⁸ *Index librorum Bibliothecae Marsilianae Graecorum, Latinorum, Hebraicorum, Arabicorum, Turcicorum et Persicorum, nec non Ruthenico et Illyrico sermone, tum manuscriptorum, tum impressorum, quos excellentissimus Dominus Comes Aloysius Ferdinandus Marsilius Bibliothecae Instituti Scientiarum Bononiensis addixit. In septem partem divisus.* Opera Josephi Simonii ASSEMANI, Sacrae Theologiae Doctoris, et linguarum Orientalium in Bibliotheca Vaticana scriptoris, et in Collegio Urbano de Propaganda Fide Professoris. (Kéziratként feldolgozott nyomtatott korrektúra(?)példány. BUB Cod. 2951)

⁹ ROSEN, Victor: *Remarques sur les manuscrits orientaux de la collection de Marsigli à Bologna.* Rome, 1885.

¹⁰ REUMONT, Alfredo: *La Biblioteca Corvina.* = Archivio Storico italiano. 4. serie, tom. IV. Firenze, 1879. 59–73. idézi a Ercole RICOTTI írását *Storia delle Compagnie di Ventura in Italia.* Torino, 1845., vagyis ő közvetve tudhatott a BUB FM 85 F kéziratról.

¹¹ RICOTTI, Ercole: *Sulla Biblioteca Corvina.* In: *Atti della R. Accademia delle Scienze di Torino.* Vol. 15. 1879–80. Torino, 1879. G. B. Paravia. 307–315. ennek függelékeként kiadja BUB FM 85 F Budára vonatkozó részét (Fol. 5v–8v), olaszul, és pontosítja a REUMONT (lásd az előző jegyzetben) által általánosságban említett budai eseményeket.

iratok némelyikét), de legfőként a fiatal Ludovico Frati írását,¹² amelyben kiadta a budai katalógus egy másolatát.

De térjünk vissza Budára, 1686-ba. Marsili részt vett az ostromban, majd személyesen nézett körül a vár romjai között, könyvek után kutatva. Emlékeiről feljegyzést készített olaszul, majd amikor felmerült keleti kéziratgyűjteménye katalógusának a kiadása, megírta ennek előszavaként az emlékeit újra, de már arról, hogy egész életében miként tett szert kéziratokra, könyvekre. Nem világos a katalógus kiadástörténete. 1702-ben megjelent Talman katalógusa (6. jegyzet), majd felmerült, hogy Assemani állítsa össze újra (7. jegyzet). Ez utóbbinak az előszava lett volna a második Marsili-émlékirat, latinul, ahogy Assemani le is fordította, viszont nem jelent meg nyomtatásban. Nézzük tételenen:

Fondo Marsili 85 F (említi SZILÁDY 1898. VERESS Endre 1906.)

Discorso alla libreria famosa di Buda, da tradursi in Latino e prepersi all'Elencho già cominciato, dei libri MS Orientali, che si conservato della Libreria dell' Ill.mo Eccell.mo Sig.r Luigi Ferdinando Co. Marsilli quando quello sarà terminato (sine dato) Fol. 1r–14v (Fol. 15r–v vacat), nagyobb részben Marsili autográfja

Emellett, ismeretlen kéz másolata: Fol. 16r–22r: "Catalogus Librorum in Arce Budensi repertorum anno 1686"¹³

Ezt a diszkurzust idézi tartalmilag röviden RICOTTI, Ercole: *Storia delle Compagnie di Ventura in Italia*, Vol. IV. Torino, 1845. G. Pomba, Capitolo sesto: *Vita del conte Luigi ferdinando Marsigli*. 295–296.:

„Nel 1685 la diligenza da lui usata nel ridurre a difesa la città di Strigonia ossia Gran nell'Ungheria inferiore, gli fruttò il grado di luogotenente colonello. Con questo grado ritornò all' assedio di Buda; dove il suo ingegno e il suo coraggio riuscirono molto proficui. Fu anche suo il parere di darle un assalto generale; il che venne eseguito felicemente. Avresti allora non senza meraviglia mirato il Marsigli superare il dolore di una grave ferita, e fra il tumulto dei cobattenti, di sotto alle macerie, di mezzo alle fiamme aprirsi la strada alla biblioteca Corvina per salvarne i preciosi codici, di cui più tardi arricchiva il patrio Istituto.”

Erre a kivonatra hivatkozott aztán Alfredo Reumont (10. jegyzet), amire – a félreértés elkerülése végett – Ercole Ricotti reagált (11. jegyzet), és kiadta szöveg szerint az olasz discorso Budára vonatkozó részét (BUB FM 85 F, Fol. 5v–9v)

¹² FRATI, Ludovico: *Della Biblioteca Corvina*. = Rivista delle biblioteche. (4.) 1893. 7–16. Ebben idézi a BUB FM 85 F, 85 E iratokat, és függelékben kiadja az 1686-os katalógust.

¹³ Ennek a katalógusnak a bolognai kettőn kívül van még kettő korabeli másolata: Wien, Österreichische Nationalbibliothek, s. n. 370.; Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek, Cod. Guelf. 13. Ext. 2°; BUB FM 85 F, Fol. 16^r–22^r; 2. példány: Cod. 2951. Fol. i^r–q^v; Talán a bécsi alapján készült első kiadása, amelyet követett az 1702-es, illetve erről készült az *Adattár* 13/4 közlése is: PFLUGK, Julius: *Epistola ad Vitum a Seckendorf, praeter fata Bibliothecae Budensis, librorum quoque ultima expugnatione repertorum catalogum exhibens*. Jenae, 1688. 60–106.; *De bibliothecis atque archivis virorum clarissimorum libelli et commentationes. Cum praefatione de scriptis et bibliothecis antediluvianis*. Antehac edidit Joachimus Joannes MADERUS. Secundam editionem curavit Joannes Andreas Schmidt. Helmstadi, 1702. 335–352.; *Adattár* 13/4. 139–151.; A bolognai 85 F példányt adta ki Frati (11. jegyzet). Az egész könyvanyagot és a történetet elemzi: CSAPODI Csaba: *A budai királyi palotában 1686-ban talált kódexek és nyomtatott könyvek*. Bp. 1984. /A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának tudományos közleményei 15(90)./

Fondo Marsili 85 E (említi SZILÁDY 1898. VERESS Endre 1906.)

Lettera di Prefazione a Mons. Ill.mo Passionci, che dovrà poi passare alle mani dell' Ill.mo Sig. Abbate Assemanni per tradurla in latino da stampare alla testa dell' Ellenco dei libri esotici che sono nell' Istituto – Marsili autográfja, kiegészítve és összefirkálva más kéz által. Címlap+Fol. 1r–17r

Ennek (85 E) fordítása a **Cod. 2951**-ben található:

Index librorum Bibliothecae Marsiliana Graecorum, Latinorum, Hebraicorum, Arabicorum, Turcicorum et Persicorum, nec non Ruthenico et Illyrico sermone, tum manuscriptorum, tum impressorum, quos excellentissimus Dominus Comes Aloysius Ferdinandus Marsilius Bibliothecae Instituti Scientiarum Bononiensis addixit. In septem partem divisus. Opera Josephi Simonii ASSEMANI, Sacrae Theologiae Doctoris, et linguarum Orientalium in Bibliotheca Vaticana scriptoris, et in Collegio Urbano de Propaganda Fide Professoris.

Itt van Marsili levele (85 E) kéziratban latin fordításban (de végül nem jelent meg), és az 1686. évi budai katalógus egy újabb másolata. A kötet elejére levelek lettek kötve ezeket betűkkel paginálták. Marsili levele Fol. a^r–h^r, a katalógus: Fol. i^r–q^v

Marsili levelének latin szövegét Victor Rosen (9. jegyzet) adta ki könyve előszavában, és a Budára vonatkozó részt, az erdélyi történettel, hogy Marsili beszélt valamelyik Bethlennel¹⁴ Apaffi Mihály corvina szerzéséről, kiadta Szilády Áron is.¹⁵

Az olasz levelet tartalmilag kivonatolja FANTUZZI, Giovanni: *Memorie della vita del Generale Co. Luigi Ferdinando Marsigli ...* Bologna, 1770. Lelio dalla Volpe, 53–56.: 1686. Buda

„Fu superata la piazza, battuto nuovamente, e disperso il primo Visire, posto a fil di spada il presidio, e la città tutta alla fiamme. Funesto frutto della vittoria; ma altro assai migliore per se ne colse il Marsigli.

L'amore dello studio avea sempre accompagnato fra lo strepito delle armi questo valoroso soldato, l'avea sollevato fra le fatiche del campo, ed occupato nell'ozio dei quartieri d'Inverno.

Erano per lui i libri, e la spada un egual oggetto di virtuosa passione: perciò informato dalla lettura, e dalle notizie dei letterati esservi stato un tempo in Buda una famosa biblioteca di Libri Orientali, divenne affanoso per lo pericolo di spoglie così preziose.

Il giorno seguente alla resa della piazza, corse sollecito al supremo Generale per ottenere la permissione di colà entro portarsi. Ottenutala non lo trattenne nè la debolezza delle sue forze, nè il dolore, che tuttavia sentiva delle sue ferite. Fra le fiamme, i cadaveri, e la calca di coloro, che tutt'altro cercavano, si mise in traccia di questi libri.

Di primo slancio si gittò dentro ad una Moschea, che al tempo, che quella piazza fu in poter dei Cristiani, era Tempio sacra Dio, e Metropolitana di quella Città, ed era fortunatamente restata illesa dalle fiamme. S'introdusse in due piccole camere, che trovò all'intorno guarnite di libri, in mezzo a' quali era stato poc' anzi decapitato dai Soldati Cristiani il supremo Ministro. Ne sece quello spoglio maggiore, che potè accomodarsi con la difficoltà del trasporto in quella confusione di cose.

Indi si trasferì ad altra Moschea, la quale gli somministrò non minor preda. Passò agli alloggiamenti degli Ebrei attualmente alle armi dei soldati, e che trasportando le ricchezze, che vi trovavano, ben volentieri cedevano al Marsigli i libri, spoglia per loro inutile, e che non conoscevano.

¹⁴ Erről lásd NAGY Levente tanulmányát jelen számunkban.

¹⁵ SZILÁDY Áron: *i. h.* 134–135.; magyar fordítása ennek a résznek: ÁBEL Jenő: *A Corvina tökéhez.* = MKsz 1880. 170–173.

Erano questi molti bensi, e diversi libri, che rinveniva qua, e là sparsi il Conte Luigi, ma non erano l'intera biblioteca, della quale andava in traccia. Si volse perciò al Castello, dove era il Palazzo, era fu già del re d'Ungheria, e si lusingò d'ivi trovarla. Il luogo era stato diroccato dal canone, e dalle bombe. Fra quelle ruine penetò sotto certi volti di pietra, che allora servivano ad uso di magazzino di zappe, badili, manajate, ed altri attrezzi di guerra. Osservò fra queglii arnesi alcune casse, che aperte avevano delusa l'avidità dei soldati, e vide alquanti volumi qua, e là gittati in contrasegno della lor rabbia.

Fu la sua allegrezza corrispondente all'idea, che avea formata di quella biblioteca. La credette una spoglia di diritto del Principe, e spedì avviso al Conte Rabatta Generale Commissario dell'Esercito, acciocchè inviasse uno dei suoi a porle in sicuro. Fratando il Marsigli si approfittò d'alcuni manoscritti come gli vennero alle mani, consegnano il rimanente al ministro.

Ma questa sì famosa raccolta non esisteva più che nella fama, e nella relazione degli Autori, e giunte le casse di quei libri a Vienna, non vi si trovò che un imperfetto avanzo delle varie vicende, che quella biblioteca avea sofferte.⁽²¹⁾

(21) In questa occasione il Marsigli stese una dissertazione sopra le reliquie della famosa Libreria Corvina ed ivi prende occasione di parlare di tutti gli avanzi di Librerie antiche, le quali può verisimilmente credersi, che rimangato nell'Imperio Ottomano, e pensò ancora di darla alle stampe, ma tutt'ora resta inedita fra' suoi manoscritti Capsula 3. segnata 85 E.

La suppellettile ammassata allora di manoscritti, fu poi di molto accresciuta in altre simili congiunture. Moltissimi ne acquistò col denaro; non pochi per la liberalità degli amici; altri gli furono offerti in omaggio al suo merito. Tutti poi passarono a formare uno dei maggiori pregi della biblioteca dell'Instituto. (22)

(22) Tutto ciò, che quì sopra si è detto, rilevasi dalle memorie, e dalla lettera a modo di Prefazione, che il Conte Luigi scrisse a Monsignor Passionei, e che dovea poi passare alle mani dell' Abbate Assemani per tradurla in latino da stamparsi alla testa dell'Indice de'Libri Esotici, che sono nell'Instituto. Come altresì da altre lettere precedenti rilevasi, che l'Indice di questi libri fu stampato a Vienna l'anno 1702 per opera di Michele Tolmar(!), ma fu lasciata la stampa imperfetta, perchè Leopoldo Cesare impiegò questo Soggetto per Residente alla porta Ottomana.¹⁶ Questo indice, dice il Conte Luigi, servì moltissimo, all'Abbate Assemani per la sua Biblioteca Orientale. Era esso un Libro diviso in tre Tomi, che formava il catalogo per più secoli di tutti gli Scrittori Arabi, Persiani, e Turchi sopra tutte le materie. Questi tre Tomi per ordine di Nostro Signore furono trasportati a Roma, e copiati, indi rimandati gli originali a Bologna, si conservano tutt'ore nell'Instituto. MSS Capsula 3. fascicolo E segnato 85.

Ludovico Frati, látva a nagy érdeklődést Marsili budai könyvszerzésével kapcsolatban (hivatkozik is Ricotti és Reumont írásaira), az olasz levél (85 E) Budára vonatkozó részét betűhív átírásban idézi (12. jegyzet). Az egész kiadta Albano Sorbelli 1930-ban.¹⁷

¹⁶ Erről az ügyről nem találtam semmi szakirodalmat. Giuseppe FUMAGALLI is csak azt rögzíti, hogy Marsili írt egy bevezetést, levél formájában, ezt elküldte Luigi ASSEMANINAK, amit ez utóbbi latinra fordított, de végül nem jelent meg. Vö. FUMAGALLI, Giuseppe: *Cataloghi della Biblioteca della R. Università di Bologna*. Bologna, 1915. Mareggiani. 1.

¹⁷ SORBELLI, Albano: *Lettera-prefazione al catalogo dei manoscritti orientali*. In: *Scritti inediti di Luigi Ferdinando Marsili raccolti e pubblicati nel II centenario dal morte*, a cura del Comitato Marsiliano. Bologna, 1930. 173–183.; a magyar szakirodalomban az illír ügyek miatt idézi BENE Sándor: *Acta Pacis – Béke a muzulmánokkal. Luigi Ferdinando Marsili terve a karlócai béke iratainak kiadására*. = *Hadtörténelmi Közlemények* (119.) 2006. 336–338.

Veress Endre ismerte a 19. század második felének olasz szakirodalmát, így nem is lépett tovább, vagyis annak ellenére, hogy külön írt a Fondo Marsili (= FM) 1079-ről (Manoscritto in lingua Tedesca trovato nella Biblioteca di Buda),¹⁸ sem a német kéziratokat nem kutatta tételesen, a görög és a keleti ügyeket pedig (nyilván a nyelvi kompetencia hiánya miatt) teljesen kikerülte.

BUB MS 593 Y 3

Fol. 1r–9v. Marsili keleti könyveinek összeírása: „Catalogus librorum Orientalium”

Fol. 10r–v vacat

Fol. 11r–12v: Trineh Meunet Aga (livornói konvertita) által lopott görög kódexek felsorolása.

Fol. 13r–15r. „Elenchus Librorum Latinorum”

Ezeket hozzákötötték: *Elenchus librorum orientalium manuscriptorum videlicet Graecorum, Arabicorum, Persicorum, Turcicorum, et deinde Hebraicorum, ac antiquorum Latinorum, tum manuscriptorum, tum impressorum a Domino Comite Aloysio Ferdinando Marsigli ... partim in ultimo bello Turcico, et partim in itinere Constantinopolim suspecto collectorum, coemptorumque*. opera Michaelis TALMAN. Viennae Austriae, 1702, Susanna Christina, Matthaei Cosmerovii vidua, in fol. – Talman nem foglalozik a provenienciával.

Ennek a Szilárdy és Veress által nem ismert kéziratnak több érdekessége van. A livornói renegát ugyanis sok, a feljegyzés szerint 200 görög kódexet lopott el a szultán gyűjteményéből. Ezeket eladta, részben a francia követnek, Girardinnek,¹⁹ és mások mellett Marsilinak is.²⁰

A másik érdekesség a latin könyvek elenchusa. Az első hat tétel bizonyítottan Budáról való. Szilárdy és Veress írásai alapján Csapodi Csaba is foglalkozott velük.²¹ A három nyomtatvány mindegyike megvan a bolognai Egyetemi Könyvtárban, de nem budai példányok. Miután a duplumok többször eladásra kerültek, könnyen lehet, hogy a sérült budai példányoktól vált meg a könyvtár.

Elenchus Librorum Latinorum

I.

Nicolai de Lyra Postillae in Quatuor Euangelia

Eiusdem in XIV Epistolas Pauli

Eiusdem in Actus Apostolorum

Eiusdem in Epistolam Canonicam Jacobi

Eiusdem in duas Canonicas Petri

Eiusdem in duas Canonicas Joannis

¹⁸ És rögtön jelezte, hogy csupán egyetlen levélminta a latin formulás könyvből német, a többi latin. VERESS Endre: *i. h.* 31–32., FRATI 1909. Nr. 583. is latin kéziratként írja le.

¹⁹ A KERÉKES Dóra által kiadott naplóban erre nem történik utalás, de érdemes körülnézni Párizsban. Vö. *Pierre de Girardin francia követ feljegyzései az Oszmán Birodalomról (1685–1689)*. Sajtó alá rend., a bev. írta KERÉKES Dóra. Paris–Bp.–Szeged, 2007. /Documenta Hungarorum in Gallia III./

²⁰ BERNASCONI, Angelo: *Un gruppo di codici greci Bolognesi provenienti dalla biblioteca del sultano Mustafa I.* = *Scriptorium* (60.) 2006. 254–268.

²¹ CSAPODI Csaba: *The Corvinian Library. History and Stock*. Bp. 1973. Akadémiai Kiadó. /*Studia humanitatis* 1./

Codex in fol. magno, mutilus initio et fine scriptus iussu Egidij Cartularij Bononiensis per Henricum de Colonia anno Domini 1462 die 2 Junij, ut liquet ex Annotatione quae legibus ad calceri commentariorum in Euangelia (SZILÁDY 1898. 136.; FRATI 1909. Nr. 563.; CSAPODI 1973. Nr. 446.; CSAPODI 1984. 40. Nr. 17.)

II.

Lexicon Latinum manuscriptorum in folio.

(SZILÁDY 1898. 136.; VERESS 1906. 37.; FRATI 1909. Nr. 515.: „Lexicon medicum, in quo praesertim peregrina vocabula declarantur. Optabat Galenus discere et dicere posse”; CSAPODI 1973. Nr. 855.; CSAPODI 1984. 40. Nr. 15.)

III.

Diuisio agrarum spectantium ad varias Hungariae Ecclesias ab anno Domini 1500 ad annum 1527 Codex ms. in folio (SZILÁDY 1898. 136–137.; VERESS 1906. 37–38.; FRATI 1909. Nr. 383; CSAPODI 1973. Nr. 805.; CSAPODI 1984. 39. Nr. 9.)

IV.

Variae quaestiones Anonymi de Augustissimo Altaris sacramento. Codex ms. in 4 mutilus initio (SZILÁDY 1898. 137.; FRATI 1909. Nr. 664.; CSAPODI 1973. Nr. 951.; CSAPODI 1984. 41. Nr. 21.)

V.

Anonymi tractatus de Auctoritate Papae

Petri de Valfredinij ad Sigismundum Imp(eratorem) Epistola

Codex in 4o qui ad Praedicatores Vormatiae spectabat, ubi adnotatum ad marginem folij primi (SZILÁDY 1898. 137.; FRATI 1909. Nr. 725.; CSAPODI 1973. Nr. 784.; CSAPODI 1984. 39. Nr. 8.)

VI.

Anonymi Expositio in Regulam S. Francisci

Registrum super omnes Sacrae Scripturae Libros

Codex ms in 4o qui olim ad Bibliothecam Matthiae Corvini Hungariae Regis pertinebat (SZILÁDY 1898. 138–139.; VERESS 1906. 38–39.; FRATI 1909. Nr. 400.; CSAPODI 1973. Nr. 167.; CSAPODI 1984. 39. Nr. 6.)

XX.

Lexicon Graeco-Latinum, impressum Venetijs apud Alexandrum Bruciolum 1545, in fol. desideratur primum folium. (BUB A VI. C. III. 4.: nem a Budáról elhozott példány, teljes, nincsen hiány; BUB A VI. C. III. 4.: ugyancsak teljes, nincsen hiány – a címlap tényleg hiányozhatott, mert a kolofonban van az 1545., a címlapon 1546. A katalógusok szerint a kötetet Arnoldus Arlenius állította össze. Az alább felsorolt szerzők műveit az egyes fejezetek említik, mint forrást a kötet összeállításához.)

Cyrilli opusculum de Dictionibus, quae accentu variant significatum

Ammonij de similitudine ad differentia dictionum

De re militari ueterum, et nominibus praefectorum Libellus

Orbicij de ordinibus exercitus

In quibus dictionibus addatur, uel abijcitur, ex Cherobosco

Quod uerborum canones omnium exacte inuestigatri non possim ex eodem

De proprietate Linguae Graecae, ex Joanne Grammatico, Plutarcho et Corintho

De passionibus dictionum, ex Tryphone Grammatico
 De verbis anomalis
 De inclinatis, encliticis et synencliticis
 De mensibus, ex Philippo Melanchtone

XXI.

Homeri Vlissaea
 Eiusdem Batrachomyomachia
 Eiusdem Hymni XXXII.

Codex in 8o impressus Florentinae in Aedibus haeredum Philippi Iuntae anno a Virginis nuncio 1519 (BUB RARO A 56 – nem Marsili példánya, mert benne van Charles Stanhope, Earl of Harrington (1753–1829) ex librise)

XXII.

Hesiodus Graeco-Latinus, cum Annotationibus Georgij Henischij Bartfeldensis

Codex in 8. impressus Basileae in Officina Oporiana anno 1580²² (BUB A V. AA. 6.18 – nem hiszem, hogy ez a példány Marsilié volt, bejegyzése: „Andreas Adolphus Argentoratensis est verus hujus libri possessor anno 1581”)

Ez a kis töredék is felhívja a figyelmet arra, hogy nem tudjuk, hány könyvtár volt a török kori Budán. A katalógus VII–XIX. tételeiről kár lenne bármit is feltételezni. A jelölt tételek azonban a 16. század második felében jelentek meg, vagyis volt olyan könyvtár, amely ekkor is gyarapodott.

Kutatási beszámolómm figyelemfelhívás, hogy a corvina könyvészetét össze kell állítani: olyan szöveggyűjteményt, amely 1850-ig valamennyi, a corvinára vonatkozó szövegemlítést rögzít, redundáns módon, akárha szó szerint ismételt valaki megelőző textust is.

MONOK ISTVÁN

Jablonski Bibliája – avagy könyvészeti által-állatozás. Esze Tamás 1945-ben Varga Zsigmond könyvtártörténetét¹ (okkal) bírálva levéltári adatokat közölt és következtetésül kimondta, hogy 1706-ban „a debreceni könyvtárnak csak töredékét tudták összeszededegetni a nagy pusztulás után”.² Idéz bizonyosságul Lassu István *Közhasznú eszméretetek tárából*: „Rákóczi zendülése alkalmával is igen sanyargattatott Debreczen Rabutintól, midőn a dühös katonaság az itt levő jeles könyvtárt a tudományok kimondhatatlan kárára elpusztította”.³ Tanulmánya címét innen merítette. A pusztulás mértékére több példát sorol. Dolgozatából jelenlegi tárgyunk a könyvtári szabályozás és vele összefüggésben ama Biblia elpusztult példányai, illetve ennek elvételeket halmozó azonosítása.

²² Vö.: *Adattár* 13/4. 152–153.

¹ VARGA Zsigmond: *A kollégiumi nagykönyvtár és vele kapcsolatos múzeum kialakulási története és egyetemes művelődéstörténeti jelentősége*. Debrecen, 1945.

² A debreceni kollégium könyvtárának pusztulása. = *Egyháztörténet* (3.) 1945. 57. – A folyóirat csak 1947-ben jelent meg!

³ *I. m.* 61. 12. lábjegyzet.

TARTALOM

<i>Simon Zsolt</i> : Az első szebeni nyomtatványok 1525-ből	1
<i>Nagy Levente</i> : Luigi Ferdinando Marsili és a budai könyvtár(ak)	30
<i>Manhercz Orsolya</i> : Ferenc József 1857-es magyarországi utazása a <i>Times</i> hasábjain	47
<i>Sándor Tamás</i> : „Zsidókravall” Budapesten – az 1883-as antiszemita jellegű zavargássorozat a korabeli sajtó tükrében	66

KÖZLEMÉNYEK

<i>Holler László</i> : Ismerte-e Laskai Osvát Anonymus gesztáját?	83
<i>Monok István</i> : Kiegészítés a Marsili-hagyaték magyar vonatkozásaihoz	88
<i>Fekete Csaba</i> : Jablonski Bibliája	95
<i>Kiss J. Adrienn</i> : A szubjektív megjelölés Illyés András prózai műveinek előszavaiban	101

FIGYELŐ

<i>Veszprémy László</i> : Új kiadványok Anonymus Gesta Hungarorumáról	110
<i>Monok István</i> : A szegedi Somogyi Könyvtár kiállításai (2001–2008)	114
<i>Bernád Ágoston Zénó–Blaskó Katalin–Seidler, Andrea–Seidler, Wolfram</i> : Hungarus Digitalis. Német nyelvű sajtó a Magyar Királyság területén a 18. század második felében – digitális kiadás	117

NEKROLÓG

Varga Imre (1912–2007) (<i>Tüskés Gábor</i>)	123
--	-----

SZEMLE

Kulturkosmos der Renaissance. Die Gründung der Bayerischen Staatsbibliothek. Katalog der Ausstellung zum 450-jährigen Jubiläum 7. März bis 1. Juni 2008 und der Schatzkammerausstellung »Musikschätze der Wittelsbacher« 9. Juni bis 6. Juli 2008. Hrsg. von der BSB. Red. von Claudia Bubenik, Béatrice Hernad, Cornelia Jahn. Wiesbaden, 2008. /Bayerische Staatsbibliothek. Ausstellungskataloge Nr. 79./ (<i>Zsupán Edina</i>)	125
Die Ottheinrich-Bibel. Das erste illustrierte Neue Testament in deutscher Sprache. Bayerische Staatsbibliothek, Cgm 8010. Begleitbuch zu den Ausstellungen anlässlich der Zusammenführung der Ottheinrich-Bibel im Jahre 2008. Hrsg. von der BSB. Red.: Claudia Fabian und Jürgen Schefzyk. [München]–[Luzern], 2008. /Kulturstiftung der Länder, Patrimonia 334. – Bayerische Staatsbibliothek, Ausstellungskataloge 80./ (<i>Rozsondai Marianne</i>)	130
A Nagyváradi Szeminárium Nyomda, 1745–1804. Összeáll., bev.: Emődi András. Bp.–Nagyvárad, 2004. (<i>Buda Attila</i>)	132
Knižničná a informačná veda XXI. Zost.: Anna Čabrunová. Bratislava, 2007. /Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského/ (<i>Vesztróczy Zsolt</i>)	134
Heltai János: Műfajok és művek a XVII. század magyarországi könyvkiadásában (1601–1655). Bp. 2008. /Res Libraria II./ (<i>Bitskey István</i>)	136
Frank, Peter R.–Frimmel, Johannes: Buchwesen in Wien 1750–1850. Kommentiertes Verzeichnis der Buchdrucker, Buchhändler und Verleger. Wiesbaden, 2008. (<i>Rózsa Mária</i>)	140
Weidhaas, Peter: A Frankfurti Könyvvásár története. Bp. 2008. (<i>Varsányi Krisztina</i>)	144